

Kimeríthetetlen forrásaink

A szarvassá változott kilenc szép szál fiú balladája — immár a világ közkincese. Része az egyetemes kultúrának, de elsősorban a mienk, többszörösen is; eredetiben csakúgy közvetlen közünk van hozzá, mint Bartók Béla fordításához, a *Cantata profana* újra és újra fölhangzó szövegéhez:

*A szájuk többé
Nem iszik pohárból,
Csak tiszta forrásból.*

A „tiszta forrás“ olyan ősi, örökérvényű, el nem koptatható jelkép, amelyhez — a jelent tanulmányozva s a jövőt faggatva, vagy éppen tudatosan tervezve meg — mindegyre visszatér az emberiség. Néhány hónappal ezelőtt a legmagasabb fórumról, a politikai nevelés és a socialista kultúra kongresszusán hangzott el e szép metafora, ezúttal Leonardo da Vinci fogalmazása szerint: „Aki a forrásból meríthet, ne igyon korszóból.“ S immár a programként elfogadott előadói beszédből idézhetjük az időtlen felszólítás konkretizálását hazai gondjainkról, másokra át nem hárítható feladatainkról: „Olyan kimeríthetetlen forrásaink vannak, amelyekből, ha iszol, megfiatalodsz, új életerőt meríthetsz, ösztönzöd alkotóenergiádat.“

A Román Kommunista Párt főtitkárának, Nicolae Ceaușescu elvtársnak 1976 júniusában elhangzott, politikai és művelődési életünk egészét meghatározó szavai a kultúra folytonosságára, történelmi jellegére, a néptől elszakíthatatlan voltára figyelmeztetnek. Éles ellentétben állnak minden voluntarista elképzeléssel, amely a hagyományokat, haladó, forradalmi hagyományainkat s a mai reális adottságokat és lehetőségeket, igényeket megtagadva éppen a potenciális befogadótól, a tömegektől idegenítene el a művészeti és irodalmi alkotásokat, szintetikus-izetlenné gyúrva irodalmat-művészetet. A kultúrát nem lehet ráerőszakolni az emberekre, a műveknek valóban magukért kell helytállniuk: ha nem ismerhetjük fel bennük — megfelelő esztétikai áttételekkel — önmagunkat, saját problémáinkat, múltunkat-jelenünket-jövőnket, a legbehízgelőbb vagy legerőszakosabb formában is idegenek maradnak számunkra. „Éppen a dolgozókat hatják át a legmagasabb rendű eszmények és a legmélyebb meggyőződések, ők élnek szenvedélyesen és odaadással az életet, őket lelkesíti az igazságosság szelleme. Bennük, a dolgozóknak jut legbeszédesebben kifejezésre népünk igazi jelleme, egyedülálló erkölcsi szépsége és fogékonysága.“ Ezek a mélyértelmű szavak természetesen nem tesznek különbséget az ország román, magyar, német vagy más nemzetiségű dolgozói között, következésképpen parancsolóan sürgetik, hogy a társadalmi munkamegosztás szerint ki-ki a maga munkakörén belül találja meg a tennivalókat, a socialista forradalom, a „lelkesítő igazságosság szellemében“, a közös munka szolgálatában. Hiszen — és újra az oly fontos előadói beszédből idézünk — „a forradalmi álláspont kifejezése a művészetben azt feltételezi, hogy a szerző tudatosan és cselekvően szolgálja művével a társadalmat és az ember megújító, haladó átalakítását. Az irodalmi-művészeti alkotásnak ápolnia kell a dolgozók testvériségének, a társadalmi és nemzeti felszabadításért, a jobb életért folytatott harcának“ hagyományait, éppen a közös jelen érdekében.

A romániai magyar irodalom s a művészetek gazdag örökségének tudatosítása nyilvánvalóan nem ma kezdődik, de újra el kell mondanunk, hogy e sok tényezőtől befolyásolt, széles körű munkának milyen jelentősége van a teljes emberre nevelés, az igazai mélységében és realitásában átélt socialista hazafiság szempontjából. Nemzetiségi kiadók, a Kriterion a *Romániai Magyar Írók*-sorozat 100. köteteként Tamási Aron *A bölcső és környéke* című, a szülőföldről szóló írásokat tartalmazó kötetét jelentette meg, s ez éppolyan beszédes tény, mint az, hogy az 1000. Kriterion-könyv a Kriza János gyűjtötte *Vadrózsák* volt. S a jelképes kiadások sorában említhetjük a Budai Nagy Antal drámáját megíró Kós Károly román nyelven is hozzáférhetővé vált regényét vagy Székely János Dózsa-poémájának román fordítását. És folytathatjuk a sort a Politikai Könyvkiadó hasznos *Testamentum*-sorozatával, amely Kemény G. Gábor Mocsáry Lajos-tanulmányától Beke György Veress Sándor-idézéséig máris példát állított elénk.

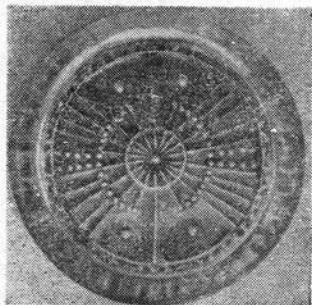
Irodalmi példákat említettünk. Ezekre szoktunk a legtöbbször hivatkozni, ezek vannak a kezünk ügyében. Pedig hasonló erkölcsi és esztétikai értékeket kínál a két háború köze s a közelmúlt művészete is. Maradjunk egyetlen névnel — a név jelölte három személynél. A festő Nagy István nemcsak a székely tájak, hanem

általában az erdélyi falu, magyar és román parasztok drámai ábrázolója is volt. (Blaga ugyancsak meleg szavakkal méltatta rendkívüli, talán máig páratlan művészetét.) A zenész Nagy István Kodály és Bartók kórusműveinek előadásával tette ismertté nevét — s ehhez nem kell magyarázatot fűznünk. Az író Nagy István pedig, a párt régi harcosa, az *Oltványok unokái* szerzője néhány évvel ezelőtt élhette át újra a színpadi sikert: az *Özönvíz előtt* című drámáját (melyben az író mozgalmi tapasztalatának nem kis része van) Harag György korszerű színpadi vízióban újította fel Marosvásárhelyen, s éppen ettől a bemutatótól számíthatjuk a romániai magyar színház fejlődésének legújabb, ígéretes szakaszát.

Persze, az „ígéretes“ jelzöt nem lehetne egyetlen emlékezetes bemutató alapján kiosztani. A román színházművészet sikereihez, nemzetközi híréhez hasonlóan, a romániai magyar színház utóbbi évekbeli eredményeit ugyancsak többféle forrásból eredeztethetjük. Nem utolsósorban éppen a bukaresti — s néhány kisvárosi — román színház magávalragadó példája, az új rendezői törekvések mozgósították a hazai magyar rendezőket, díszlettervezőket és színészeket a rutinnal való szakításra, az útkeresésre. A romániai magyar dráma kilépése a hosszú ideig kísértő középszerből, persze, legalább ilyen fontos feltétel volt, hiszen a legfontosabb forrás a jelenhez szóló írói szó. A jelenről a jelenek. S a múlttól a jelenek. A korszerű, szocialista tudatalakítás szellemében. Ez utóbbi téren a hazai magyar dráma sikerei kétségtelenül nagyobbak (gondoljunk Sütő András és Kocsis István színműveire), mint a mai társadalmi problémák drámai ábrázolásában. Azon a művészi szinten, amelyet például D. R. Popescu drámái jeleztek, romániai magyar írótól nem láthattunk még mai társadalmi drámát színházainkban; ami persze nem csupán az írón, hanem a színházi illetékeseken is múlik, a megfelelő ösztönzésen, támogatáson — a kongresszus határozatainak a szellemében. Minden műfajban, a drámában azonban különösen fontos megszívlelni, érvényesíteni az előadói beszéd figyelmeztetését: „Mi forradalmárok vagyunk, nincs szükségünk olyan művekre, amelyek megszépítik a valóságot, s rózsaszínből tüntetik fel az életet; nem akarunk édeskés művészetet. Ellenkezőleg. Meggyőződésünk, hogy az élet idillikus ábrázolása árt a szocialista ember forradalmi szelleme és kombattivitása fejlődésének. De olyan művészetre sincs szükségünk, amely tagadja, eltorzítja vagy befeketíti a valóságot, szürke színekben tárva elénk népünk hősi életét és munkáját. Az ilyen »művészet« szintén beteges és mélységesen ártalmas. A dolgozóknak igazán forradalmi művészetre van szükségük, amely reálisan és objektíven mutatja be a valóságot, amely erőteljesen mozgósít, és szenvedélyesen küzd a társadalom és az ember tökéletesítéséért. Olyan művészetet óhajtunk, amely az új társadalmi rend építőinek legnemesebb érzelmeit tükrözze, de egyben ostorozza is a maradi felfogásokat, feltárja a hiányosságokat és hibákat, lelkesítő munkái és harci távlatokat tárjon a tömegek elé a haladás és a civilizáció ügyéért.“

A színház, a jelenhez szóló őszinte színház, amely eszközeit képes a kor igényei szerint megújítani, a tömegeket mozgósító művészet egyik legfontosabb fóruma. Nem szabad visszaélni vele — csak az olcsó szórakoztatásnak vagy az álforradalmi, ál-mai daraboknak, előadásoknak nyitva teret. A színház százakhoz, ezrekhez szól, s a nézőtér élménye felfokozza a hatást. Irónak, rendezőnek, színésznek, színházvezetőnek egy pillanatra sem szabad elfelednie: „a harcos, a jelenkori világ haladó erőt tevékenyen támogató művészet hívei vagyunk, olyan művészet hívei, amely szembeáll a reakcióval, a neofasizmussal, a rasszizmussal, az uralmi és diktátumpolitikával, amely a népek szabadságtörekvéseit, a haladás, a béke és a nemzetek közötti barátság ügyét szolgálja.“

KORUNK

Dénes Sándor: Falitál